

imagery and structure. This widespread and multifaceted process is rapidly turning into a phenomenon of contemporary art, that can be defined as the "Post-Neoromanticism". This term, if somewhat unwieldy, refers to its connection with the Neo-Romanticism (rather than the High Romanticism), and its liberal use of the Post-modern devices. For example, the Neo-romantic texts can be modernized, combined, or interpreted in terms of retro-futurism, that give rise to Steampunk and suchlike forms. The new trend can be traced to the times of the collapse of the Soviet Union and the consequent structural changes of the global culture. Now it is becoming a leading factor of the current cultural life.

Key words: Adventure genre, Fantasy, Interpretation, Neo-romanticism, Pre-romanticism, romance, Romanticism, Science Fiction.

УДК 168.522

Овчарук Ольга Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ АНТРОПОЛОГІЧНИХ ЗАСАД В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ДУМЦІ УКРАЇНИ

У статті на основі аналізу культурфілософської спадщини та антропологічних концепцій вітчизняних мислителів виявлено культурологічні аспекти у поглядах на людину в контексті формування вітчизняної історико-культурологічної думки.

Ключові слова: антропологічні концепції, українська людина, культурософія, кордоцентризм, екзистенція.

Проблема людини є наскрізною для усього гуманітарного знання. Осмисленням сутності природи людини у її зв'язку із світом, "макрокосмом" та "мікрокосмом" займається філософська антропологія – спеціальна наукова галузь, яка визначає людину як особливий модус антропокосмічного буття, як цілісний феномен й тим самим претендує на статус універсального знання про людину (І. В. Бичко, М. О. Булатов, Б. А. Головка, В. П. Іванов, С. Б. Кримський, М. В. Попович, В. Г. Табачковський, Н. В. Хамітов, В. І. Шинкарук, О. І. Яценко та ін.).

У загальному комплексі гуманітарних наук процес вивчення природи людини у розмаїтті її виявів здійснюється завдяки появі все нових різновидів філософської антропології – соціальної, структурної, політичної, педагогічної, культурної тощо. На основі розробки нових методологій та стратегій дослідження вони утворюють певну систему поглядів та відповідні уявлення про людину й тим самим розширюють предметне поле класичної філософської проблематики та сприяють виробленню нових знань про людину. У контексті актуалізації естетичних ідей в філософії естетика також виявила здатність бути т. зв. "естетичною антропологією", оскільки естетичні виміри сягають духовно-чуттєвої сутності людини як родової істоти та вказують на її унікальність та самоцінність (А. К. Бичко, О. П. Воеводін, А. С. Канарський, Л. Т. Левчук, В. А. Личковах, В. І. Мазепа, В. С. Мовчан, Д. М. Скальська, В. І. Панченко та ін.).

До кола гуманітарних наук, спрямованих на дослідження та інтерпретацію людського буття у його основних вимірах, належить культурологія, у якій проблема людини, її зв'язок із культурою постає як метазавдання, що містить у собі питання про спосіб буття людини у світі та веде до всезагального аналізу основного образу людської суб'єктності. Розробляючи власну методологію та використовуючи свій дослідницький інструментарій, культурологія як нова сучасна галузь гуманітаристики, що досі знаходиться на стадії академічної ідентифікації, смислового обґрунтування та духовного виправдання власного функціонування, виокремлює своє власне й специфічне дослідницьке поле, у якому проблеми людини, зокрема й української, займають центральне місце.

Саме цим спрямуванням позначені наукові дослідження у галузі вітчизняної гуманітаристики за останнє двадцятиріччя: "Соціальний запит на відтворення питомо українського соціокультурного середовища як єдино можливого підґрунтя формування української людини став рушійною силою соціогуманітарних досліджень з початку розбудови незалежної держави України", – зазначає академік НАМ України Ю. П. Богущкий [4, 9]. Все це актуалізує подальші наукові пошуки у проблемному просторі вітчизняної культурологічної науки в аспекті аналізу процесів самоідентифікації людини як суб'єкту культуротворення у її соціальному оточенні як в історичній ретроспекції, так і у вимірах сучасності.

Мета статті – на основі аналізу антропологічних концепцій вітчизняних мислителів виявити культурологічні аспекти у поглядах на людину та обґрунтувати можливість залучення та розширення дослідницького поля вітчизняної культурології.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали концепції вітчизняних вчених (Г. Сковорода, П. Юркевич, М. Бердяєв, Д. Чижевський, І. Мірчук, О. Кульчицький, М. Шлемкевич, В. Янів, В. Шинкарук, С. Кримський, М. Попович, В. Табачковський), у яких ідея кордоцентризму визначена як світоглядна домінанта, найхарактерніша риса української культури, що нерозривно пов'язана із антропоцентризмом. З огляду на це, наукова спадщина українських мислителів розглядається як теоретичне підґрунтя вітчизняної культурологічної думки.

Саме у цьому аспекті постає спадщина видатних українських філософів Г. Сковороди, П. Юркевича, М. Бердяєва та ін., що дає відповіді на важливі філософські питання та пропонує своєрідні концептуальні рішення в осмисленні ціннісних характеристик буття людини. Демонструючи відповідність загальносвітовим філософським масштабам, вчення вітчизняних мислителів, що фокусуються навколо теоретичної ідеї серця, характерної для української ментальності, у межах української філософії, історії, художньої літератури утворює потужну антропологічну тенденцію, що дістала назву "філософії серця". В ній зосереджено роздуми мислителів про людину, про пошуки нею щастя, її самопізнання та самостворення. Ця цілісна філософська система торкається багатьох проблем людського існування, таких як відношення людини і Бога, людини зовнішньої та внутрішньої, людини і світу. Джерелом мудрості в ній постає серце, а осередок життя вбачається в самій людині.

Звернення вітчизняних філософів, учених, митців до серця як до осереддя духовності, до душі, мудрості відображає не лише індивідуальні риси окремої особистості, а й певні особливості духовного світу саме української людини, а через неї й українського народу. Виходячи з того, що світовідчуття та світорозуміння певного етносу чи нації демонструє особливості психічного складу, мислення, відображає своєрідність ціннісної сфери, воно й торкається життєдіяльності та світовідношення кожної людини як представника певної національної культури й тим самим демонструючи її світоглядно-ціннісні особливості.

У цьому контексті культурософська позиція Григорія Сковороди полягає у роздумах про людину, її внутрішній світ, моральне удосконалення, необхідність безперестанного творіння самого себе. Стрижневим принципом всієї філософії мислителя є вчення про самопізнання, звернене до самої людини. З творів Г. Сковороди постає особистість українця – людини – гуманіста, якому властиві гармонія з великим світом (макрокосмосом), єдність міркувань і емоцій, розуму і серця.

Через кордоцентризм, що виражає пафос філософії Г. С. Сковороди, стверджується значення духовності як справді адекватного середовища для власне людського існування, розуміння невіддільності буття особистості від її вчинку, сенсу морального діяння. Категорія серця, якому філософ приписував можливість мислити і діяти, здійснювати вольові акти, бути головним засобом пізнання, доводить значення емоційної складової у формуванні людини. Водночас, турбота людини про себе, про своє самоздійснення, самореалізацію є турботою про світ. Ставлення до себе, котре виходить за межі егоцентризму, поширюється на інших та на цілий світ, найвищою метою такого ставлення стає злагода зі світом та самим собою. Те, що Григорій Сковорода поіменував дуже ємним поняттям – "сродність".

За мислителем, кожна людина для чогось народжена на землі, тому кожен має робити те, до чого покликаний, тобто повинен знайти сенс свого життя. У кожного свій унікальний і неповторний спосіб "сродності" зі світом, природою, рідним краєм. Духовно здорова, умиротворена в собі й узгоджена із зовнішнім світом через "сродну" працю, людина трактується як найвище прославляння Божих діянь, до чого вона прагне і духом, і розумом.

Сковорода розглядає людину як "народжену на добро". В такому разі її воля до діяння живиться природженим духовним почуттям вдячності до буття. Проте людина може "згубити" цю вдячність, через що в ній пробуджується інше духовне почуття – "обуялість". Душу вдячну й задоволену Сковорода прирівнює до гарного шлунку пташок, який усе споживане перетворює на поживні для них соки. Водночас, вдячність – це "твердість і здоров'я" серця, що приймає все на добро й зміцнює" [5, 110–111]. Вдячна воля є джерелом "світлого помислу" людських діянь. Ця воля, зауважує філософ, має бути предметом невсипущої людської турботи, максимальної самоконцентрації особистості: "Гей, учися самої вдячності. Вчися, сидючи вдома, літаючи в дорозі, засинаючи й прокидаючись... Хай буде вона найсолодшим і вечірнім, і раннім, і обіднім шматком!" [6, 345]. У цьому простежується уболівання філософа щодо того, чи отримують будь-які інтравертні вияви творчої активності людини достатнє інтровертне забезпечення – з точки зору смислового спрямування останнього.

Природним підсумком філософських і життєвих шукань Сковороди стає розроблене ним вчення про щастя людини. Щастя філософ розглядає як стан незалежності та душевного спокою, що досягається шляхом звільнення від тиску навколишнього світу і подолання бентежних пристрастей, злої волі всередині людини. Щастя – це "веселість", яка є виявом "здоров'я гармонійної душі".

У діалозі "Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті" Сковорода спростовує уявне розуміння щастя, що вбачається в опануванні речами світу. Справжнє щастя, на думку мислителя, –

це незалежне від зовнішніх чинників буття і тому воно може стати надбанням кожної людини. Але для того, щоб досягти щастя, необхідно оволодіти вищою з усіх наук, якою є наука про щастя як "економія власного нашого внутрішнього світу". Те, що є необхідним для справжнього щастя, є так само легким, як повітря та вода. Тому досягти щастя – означає досягти душевного миру. Щастя знаменує "друге народження" людини, яке є логічним результатом, реалізацією нею сенсу власного життя. Для щастя необхідний внутрішній динамізм, дотримання принципу "сродності", одного з стрижневих принципів філософії Сковороди.

Отже, ідея пізнання людиною себе самої проходить лейтмотивом крізь усю творчість Сковороди. Творчо інтерпретуючи барокову традицію дидактичного моралізування, мислитель моделює власний земний, досяжний ідеал. Втім, це ідеал не "людини-героя", яка шукає щастя у примірюванні масок для узгодження себе із зовнішнім світом, а людини, яка знає себе і досягає щастя, передусім, знаходячи себе. Власне цей пошук людини являє собою процес її самостворення, разом з яким відбувається і процес творення культури. Розуміючи культуру як вимір духовного й творчого, кордофілософія Сковороди постає як філософія культуротворення, у якій "людська істота виявляє себе не тільки як створювач, а і як створене, урівнюючи риси Вищого Творця та покірливого творіння" [6, 285]. З огляду на це можна зробити висновок, що у філософських поглядах Г. Сковороди українська людина постає як продукт української культури, а українська культура у спадщині мислителя визначається як онтологічне підґрунтя цієї людини.

Наступним етапом, що характеризується потужним антропологічним сплеском на теренах вітчизняної культурології можна вважати 20-ті рр. ХХ ст. У цей період українська культурологічно-антропологічна концепція розроблялася на основі інтеграції ідей філософії, соціології, психології та етнопсихології, етики та естетики. Демонструючи зв'язок із західноєвропейською інтелектуальною традицією, українська філософсько-культурологічна думка розвивалася у напрямі від класичної традиції "філософії серця" до екзистенціально-кордоцентричного типу філософування (В. Винниченко, М. Хвильовий, В. Юринець). Накопичення й акумуляція культурологічних ідей виявилася у їх співіснуванні із тогочасними новітніми концепціями осмислення людини (М. Шелер, Г. Плеснер, М. Гайдеггер) та у подальшому формуванні нових культурологічних парадигм, заснованих на національних світоглядно-гуманістичних засадах.

Вагомий культурологічний набуток було створено видатною плеядою українських вчених, дослідження яких здійснювалися в умовах еміграції (Д. Чижевський, І. Мірчук, О. Кульчицький, М. Шлемкевич, В. Янів та ін.), що позначилося на різноманітті підходів в осмисленні долі та буття української людини. І в цьому аспекті наукова спадщина вітчизняних мислителів продовжує традиції філософування Григорія Сковороди та ґрунтується на безпосередньому екзистенційному досвіді української людини.

Так, в центрі роздумів видатного українського вченого, професора, ректора (1962-1963 рр.) Українського Вільного Університету (Мюнхен) О. Кульчицького перебувають проблеми філософської антропології, розвинені в аспекті української духовно-культурної дійсності. Не сприймаючи гегельянського панлогізму, вчений прагне уникнути намагання досягнути людину крізь канони єдиної для всіх культур метафізичної теорії, оскільки в її рамках, на думку вченого, неможливо забезпечити розгляд конкретної людини і виявити його поза тенденціями і специфікою національної мовно-предметної поняттєвості. "Філософія більше проявляється у своїх теоретичних прагненнях і намаганнях, аніж у своїх висновках" – вважає дослідник [2, 10]. Виходячи з цього, осмислення буття української людини вчений здійснює в контексті європейської філософії особи та найближче знаходиться до її персоналістського напрямку.

Вибудовуючи власну філософсько-антропологічну концепцію, у своїй фундаментальній праці "Основи філософії і філософічних наук" (Мюнхен-Львів, 1985) [2] вчений обґрунтовує роль антропології як цілісного вчення про пізнання та суттєві властивості людини, що інтегрує в собі здобутки філософії – онтології, гносеології, аксіології, тим самим формуючи плюралістичну цілісність філософського знання про людину. На цих підставах філософська антропологія має вивчати не тільки людину, яка є, а й людину, яка має бути – ідеал людини. У тому, на думку вченого, й полягає практичне значення філософської антропології, зокрема для педагогіки – науки про виховання повновартісної, завершеної спільноти.

Втім, природа людини цікавила Кульчицького як з погляду універсальності, так і з погляду унікальності. Виходячи з цього, висновки філософської антропології, на його думку, не можуть обмежуватися роздумами над сферою загальнолюдського, що є тільки ідеальною абстракцією. "Адже загальнолюдське існує насправді у конкретних постатях національних чи епохальних (пов'язаних з історичною добою) типів, формування яких зумовлене національними та епохальними ("історично часовими") психічними структурами" [2, 147]. З огляду на це, саме унікальність української людини постає об'єктом досліджень вченого, чим обумовлене його звернення до проблеми виявлення чинни-

ків, що позначилися на формуванні національного характеру – "національної душі" українського народу. До таких чинників він відносить: расово-психічні, географічні (геопсихічні), історичні, соціопсихічні (суспільні), культуроморфічні та глибинно-психічні (несвідомі).

О. Кульчицький особливо занепокоєний перспективами розвитку культури. Це викликано посиленням цивілізаційних чинників, які втратили безпосередній зв'язок з народною психічною та духовною культуротворчістю. У цьому зв'язку особливу увагу вченого привертають питання про особливості призначення української людини, її зв'язок із національною культурою, що тісно пов'язані із проблемами етнопсихології.

Так, на думку вченого, серед найбільш важливих чинників, що формують національну психіку української людини, належить такий важливий духовний шар, яким є культура: "Саме культура, як здійснення соціальних, етичних, естетичних, політичних вартостей у поглядах та витворах людських спільнот має подвійне відношення до психіки спільноти, що виступає носієм її національної культури" [2, 155].

Культура як витвір даної спільноти є, безперечно, виявом її психіки. З іншого боку, оскільки кожний член спільноти розвивається в середовищі даної культури і засвоює її цінності, то саме культура стає творчим рушієм національної психіки – формує її й утримує у певному стані. Втім, жодна культура не може бути цілковитим витвором лише однієї національної спільноти. Кожна нація обирає певні компоненти культури та, в залежності від властивостей своєї психіки, їх перетворює, з цієї точки зору українська культура, як і психіка, належить до "європейського культурного кола", до сфери окцидентальної (західної) духовності.

З огляду на це, українська культура, на думку вченого, має геокультурно-периферійний характер на противагу окцидентальній духовній сфері. Саме периферійність приводить до природного ослаблення впливів європейського осередку, а суміжність із культурною сферою Азії дає можливість інфільтрації відмінної квієтистично-споглядальної світосприймальної настанови. Таким чином, як зазначає О. Кульчицький, українська культура скеровує свої зусилля на європейський сцієнтизм, оскільки він виявляється в процесі внутрішньої, гуманістичної дійсності.

В цілому, слід зазначити, що проблеми, які порушив О. Кульчицький, були спільними для всієї європейської філософії ХХ століття. Особливого наголосу вони набули в екзистенціалізмі та персоналізмі. Крім того, наголос на потреби української тотожності і самовиявлення української душі був лише окресленим фрагментом європейського інтелектуального дискурсу проблеми кризи тотожності особи і неприйняття уніфікуючої однаковості людей у теорії і практиці ХХ століття. Як зазначає сучасний дослідник наукової спадщини вченого А. Карась, "можна стверджувати, що О. Кульчицький зумів розпізнати подальшу долю якщо не української філософії, то "української людини" – самим фактом свого самобуття і здійснення вона творила онтологію таких можливостей, які або мали знищуватися тоталітарною дійсністю, або, раніше чи пізніше, розірвати її потреби свого самоздійснення. Саме в цьому пункті примирення можливостей і дійсності в українській реальності закладаються передумови позаполітичного самотворення" [1, 11].

Збагнути світ у його співвіднесенні з людиною, зробити його більш людяним – спалах такого прагнення став дуже помітним серед українських інтелектуалів, починаючи з шістдесятих років минулого століття, коли виникли сподівання позбутися страшної спадщини тоталітаризму. Цим же прагненням просякнута і царина уявлень про можливість пізнання людиною природи та самої себе, намагання облаштувати саме життя людське відповідно до покликання даної істоти. І тому не випадково цей період дістав назву "антропологічного повороту" у вітчизняній культурфілософії.

Тоді ж розпочалося вивчення кількох аспектів культури – як формотворень духовного світу людини і як категоріальних структур, "світоглядних універсалій" духовності. "У цих дослідженнях ми дійшли висновку, що вузлові категорії світогляду: людина і світ, буття і небуття, простір і час, життя і смерть, свобода і необхідність та ін., які традиційно вважаються філософськими, наявні в людській свідомості до виникнення філософії... Історично вони наявні вже у міфологічній свідомості первісного, родового суспільства. І в своїй першопочатковості є категоріями не філософії, а культури", – зазначає В. І. Шинкарук, характеризуючи напрями наукових пошуків Київської світоглядно-антропологічної школи у 60–70-і рр. ХХ ст. [7, 5]. І хоча дискусія навколо питань про людину могла вестися виключно в поняттях марксистської теорії, проте вона повсякчас розширювала коло проблем та викликала думки, що виходили на широкий простір культурологічної рефлексії.

Саме в цей період у вітчизняній науковій традиції було обґрунтовано першочерговість дослідження антропологічної проблематики на противагу проблемам філософії діалектичного матеріалізму. У центрі уваги вчених Київської світоглядно-антропологічної школи – працівників відділу філософської антропології Інституту філософії НАН України (Є. Андрос, В. Іванов, В. Табачковський, М. Тарасенко, О. Яценко та ін.) – постає гуманістичний зміст проблем унікальності та самореалізації особистості, а оригінальні філософські ідеї розвивалися у напрями основних наукових парадигм

в очних та заочних дискусіях з провідними європейськими мислителями, що засвідчувало інтеграцію тогочасних філософсько-культурологічних поглядів у європейський контекст.

Під керівництвом видатного вченого В. І. Шинкарука кардинально змінився предмет філософського аналізу плеяди вітчизняних філософів другої половини ХХ ст., ним стає істинне розуміння людини, розкриття її сутності через визначення світоглядних параметрів та специфіки екзистенційно-сміслових засад буття. Логічним результатом цих трансформацій стало те, що українська культурфілософія набула антропологічного виміру, а у її смислового центрі опиняється проблема людини.

Погляд на сутнісні властивості людини як такі, що обіймають єдність розуму, почуттів та волі, погляд на людську почуттєвість як таку, де переважають духовні почуття: віра, надія, любов – усе це істотно розширювало обрій філософської гуманістики й націлювало на поглиблення її змісту, зокрема через звертання до низки неусвідомлених параметрів людської життєдіяльності. Крім того, зміщення акценту на практично-духовні інгредієнти людського ставлення до світу, коли останній постає у людській свідомості як поле особистісних прагнень та сподівань, стало важливим кроком на шляху подолання раціоцентризму, котрий переважав у класичній філософській традиції.

Література

1. Карась А. Олександр Кульчицький в українській філософській думці / Анатолій Карась // Філософсько-антропологічні читання '95. – Вип. 2. – Ін-т філософії НАН України; упор. В. Табачковський. – К., 1996. – С. 4–11.
2. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук / О. Кульчицький. – Мюнхен-Львів : Укр. вільн. ун-т., 1995. – 164 с.
3. Кульчицький О. Український персоналізм: філософська й етнопсихологічна синтеза / О. Кульчицький. – Мюнхен-Париж : Укр. вільн. ун-т., 1985. – 192 с.
4. Методологічні проблеми культурної антропології та етнокulturології : зб. наук. пр. / Б. А. Головка, С. Д. Безклубенко, В. П. Капелюшний, А. О. Ручка, Г. М. Чміль та ін. – К. : Ін-т культурології НАМ України, 2011. – 480 с.
5. Сковорода Г. С. Твори : у 2 т. / Г. С. Сковорода ; відп. ред. М. Сулима ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К. : Обереги, 2005. – Т. 1. – [Б. м.] : [б. в.], 2005. – 528 с.
6. Сковорода Г. С. Твори : у 2 т. / Г. С. Сковорода ; відп. ред. М. Сулима ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К. : Обереги, 2005. – Т. 2. – [Б. м.] : [б. в.], 2005. – 480 с.
7. Феномен української культури: методологічні засади осмислення: [зб. наук. праць] / [Є. Андрос та ін., відп. ред., авт. передм. В. Шинкарук, Є. Бистрицький] ; НАН України, Ін-т філос. – К. : Фенікс, 1996. – 478 с.
8. Цимбалістий Б. Родина і душа народу / Б. Цимбалістий // Українська душа – К. : Фенікс, 1992. – С. 66–96.
9. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. – Мюнхен : Укр. вільн. ун-т., 1993. – 217 с.

References

1. Karas A. Oleksandr Kulchitskiy v ukrainskiy filosofskiy dumtsi / Anatoliy Karas // Filosofsko-antropologichni chytannya '95. – Vyp. 2. – In-t filosofii NAN Ukrainy; upor. V. Tabachkovskiy. – K., 1996. – S. 4–11.
2. Kulchitskiy O. Osnovi filosofiyi i filosofichnih nauk / O. Kulchitskiy. – Myunhen-Lviv : Ukr. viln. un-t., 1995. – 164 s.
3. Kulchitskiy O. Ukrainskiy personalizm: filosofska i etnopsihologichna sinteza / O. Kulchitskiy. – Myunhen-Parizh : Ukr. viln. un-t., 1985. – 192 s.
4. Metodologichni problemi kulturnoi antropologii ta etnokulturologii : zb. nauk. pr. / B. A. Golovko, S. D. Bezklubenko, V. P. Kapelyushniy, A. O. Ruchka, G. M. Chmil ta in. – K. : In-t kulturologii NAM Ukrainy, 2011. – 480 s.
5. Skovoroda G. S. Tvory : u 2 t. / G. S. Skovoroda ; vidp. red. M. Sulima ; In-t l-ri im. T. G. Shevchenka NAN Ukrainy. – K. : Oberegi, 2005. – T. 1. – [B. m.] : [b. v.], 2005. – 528 s.
6. Skovoroda G. S. Tvory : u 2 t. / G. S. Skovoroda ; vidp. red. M. Sulima ; In-t l-ri im. T. G. Shevchenka NAN Ukrainy. – K. : Oberegi, 2005. – T. 2. – [B. m.] : [b. v.], 2005. – 480 s.
7. Fenomen ukrainskoi kultury: metodologichni zasady osmyslennya: [zb. nauk. prats] / [E. Andros ta in., vidp. red., avt. peredm. V. Shynkaruk, E. Bystrytskiy] ; NAN Ukrainy, In-t filoz. – K. : Feniks, 1996. – 478 s.
8. Tsimbalistiy B. Rodina i dusha narodu / B. Tsimbalistiy // Ukrainska dusha – K. : Feniks, 1992. – S. 66–96.
9. Yaniv V. Narysy do istorii ukrainskoi etnopsihologii / V. Yaniv. – Myunhen : Ukr. viln. un-t., 1993. – 217 s.

Овчарук О. В. Формирование антропологических основ в историко-культурологической мысли Украины

В статье на основе анализа культур философского наследия и антропологических концепций отечественных мыслителей выявлено культурологические аспекты во взглядах на человека в контексте формирования отечественной историко-культурологической мысли.

Ключевые слова: антропологические концепции, украинский человек, культурософия, кордоцентризм, экзистенция.

Ovcharuk O. Formation of the anthropological basis in historical and cultural belief Ukraine

On the basis of analysis kulturphilosophskoyi heritage and anthropological concepts of local thinkers identified cultural aspects in view of man. Based on the development of new methodologies and research strategies they form a system of beliefs and ideas about the appropriate person and thus expand the subject matter of classical philosophical issues and contribute to the development of new knowledge about the person.

It is shown that among the humanities, designed to study and interpretation of human existence in its basic dimensions, cultural belonging, in which the human problem, its relationship to culture is presented as an objective task and includes questions about the way of being human in the world and is to universal basic image analysis of human subjectivity. In developing its own methodology and using its research tools, cultural studies as a new branch of modern humanities, which is still in the stage of academic identification, semantic reasoning and spiritual justification for his own performance, identifies their specific research field in which human problems, including Ukrainian, are central.

Theoretical and methodological basis of the research was the concept of local scientists (H. Skovoroda, P. Jurkiewicz, M. Berdyaev, D. Czyzewski, I. Mirchuk, O. Kulchytsky, M. Shlemkevych, V. Yaniv, V. Shynkaruk, S. Krimsky, M. Popovich, V. Tabachkovsky), in which the idea kordotsentryzmu defined as the dominant worldview, the most characteristic feature of Ukrainian culture, closely associated with anthropocentrism. With this in mind, the scientific heritage Ukrainian thinkers regarded as a theoretical basis of national cultural thought.

The article analyzes the philosophical heritage of outstanding Ukrainian thinkers – H. Skovoroda, P. Yurkevych, M. Berdyaev and others. Giving answers to important philosophical questions and offers unique solutions in conceptual understanding of value characteristics of human existence. Demonstrating compliance philosophical -wide scale, the legacy of native thinkers, focused around the heart theoretical ideas characteristic of the Ukrainian mentality within the Ukrainian philosophy, history, literature makes a strong anthropological tendency, which was called "philosophy of the heart". It focused thinking thinkers about man, about the search for her happiness, her self-discovery and self. This whole philosophical system covers many problems of human existence, such as the relationship between man and God, man external and internal, man and the world. The source of wisdom it appears the heart and center of life is seen in the man himself.

The article substantiates the idea that the traditions of philosophizing Gregory Pans extended galaxy of prominent Ukrainian scientists whose studies were carried out in exile (D. Czyzewski, I. Mirchuk, O. Kulchytsky, M. Shlemkevych, V. Yaniv et al.) That impact on the diversity of approaches to understanding the fate and existence Ukrainian people. In the center of the reflection of the outstanding Ukrainian scientist, professor and rector of the Ukrainian Free University (Munich) O. Kulchytsky are issues of philosophical anthropology developed in terms of Ukrainian spiritual and cultural reality.

Building a proper philosophical – anthropological concept in his seminal work "The Principles of Philosophy and philosophical sciences" (Munich – Lvov, 1985) justifies the role of academic anthropology as a holistic theory of knowledge and substantial property rights, integrating a achievements of philosophy – ontology, epistemology, axiology, thus forming a pluralistic integrity of philosophy of man. For these reasons, philosophical anthropology should study not only the person who is also someone who should be – the ideal man.

The problems raised O. Kulchytsky were common to all European philosophy of the twentieth century. Emphasis they acquired in ekzystentsionalizm and personalize. In addition, the emphasis on the needs of Ukrainian identity and self-expression Ukrainian soul fragment was only outlined the problems of European intellectual discourse entity identity crisis and rejection unifying sameness people in theory and practice of the twentieth century.

The period of the sixties of the twentieth century titled "anthropological turn" in domestic kulturphilosophy. Then began the study of several aspects of culture – as form making of the human mind and how categorical structures "worldview universals" spirituality. Accordingly, the focus of scientists main values and anthropological schools – Employees of philosophical anthropology Philosophy Institute of the NAS of Ukraine (E. Andros, V. Ivanov, V. Tabachkovsky, M. Tarasenko, A. Yatsenko et al.) Appears humanistic content issues uniqueness and self-identity and original philosophical ideas developed in the direction of the main scientific paradigms that certify the integration of contemporary philosophical and cultural views in the European context. In this context radically changed the subject of philosophical analysis of domestic philosophers. He is a true understanding of human nature through the disclosure of its ideological parameters and determines the specific existential foundations of life.

The logical result of this transformation is that the Ukrainian kulturphilosophy entered anthropological dimension, and its semantic center faces the problem of man. This greatly expanded the horizon of philosophy and humanities targeted at enhancing its content, including by reference to the number of parameters of unconscious human activity. Shifts the almost – spiritual components of the human relationship to the world when the latter arises in the human mind as a field of personal aspirations and expectations is an important step in overcoming ratsotsentryzm, which prevailed in the classical philosophical tradition.

Key words: philosophical anthropology, anthropological concept, national cultural belief Ukrainian man, kulturphilosophy, cordocentrism, existence.